

[DSP - groep]

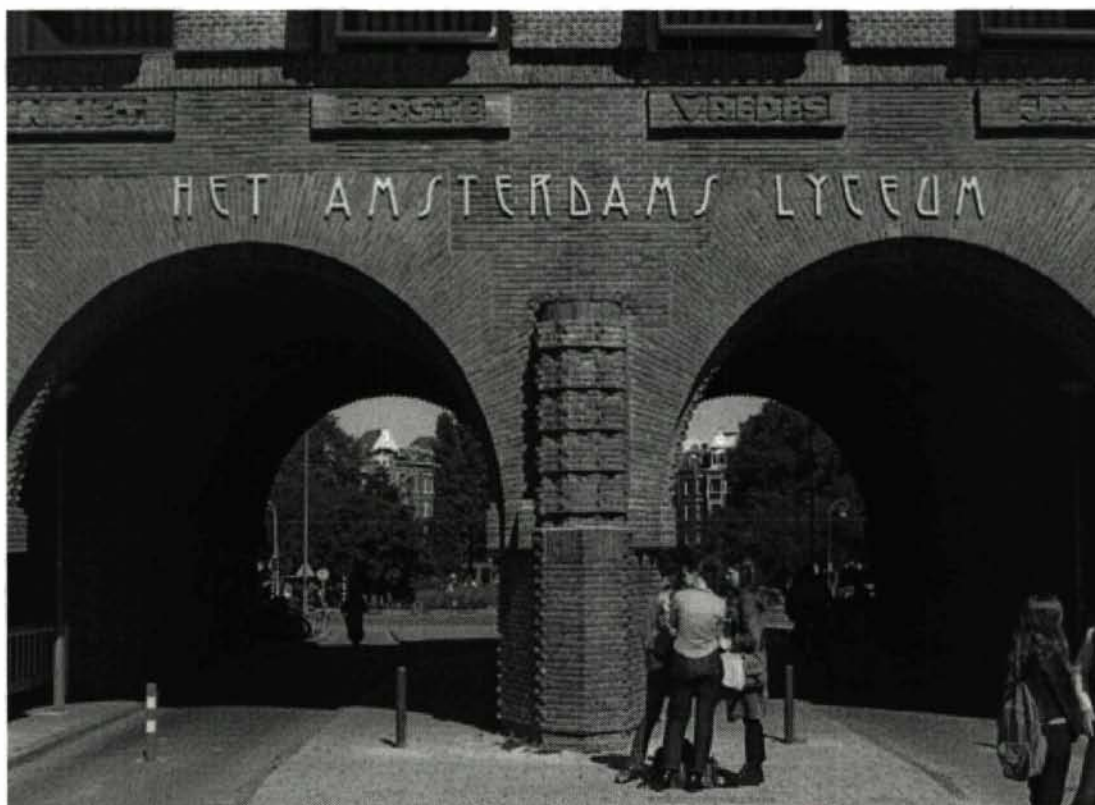
Onderzoek – Advies – Management

Advies Sociale Veiligheid Het Amsterdams Lyceum

Advies in het kader van VIOS (scholenproject Amsterdam Veilig in en om School)

Amsterdam, 28 april 2004

Julia Mölck
Hein Stienstra

DSP - groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
T: +31 (0)20 625 75 37
F: +31 (0)20 627 47 59
E: dsp@dsp-groep.nl
W: www.dsp-groep.nl
KvK: 33176766 A'dam

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Probleemstelling en werkwijze	4
2.1	Probleemstelling	4
2.2	Werkwijze	4
3	Probleemanalyse	5
3.1	Kleine veiligheidsproblemen en verbeterpunten	5
4	Aanbevelingen	12
4.1	Prioritaire aanbevelingen	12
4.2	Verdere aanbevelingen	16
	Bijlagen	
Bijlage 1	Lijst geïnterviewden	19
Bijlage 2	Toetsingscriteria	20

1 Inleiding

In het kader van het scholenproject Amsterdam Veilig in en om School (VIOS) heeft de heer T. Volbeda (lid directeurenoverleg VIOS) van Het Amsterdams Lyceum, DSP-groep gevraagd een advies sociale veiligheid uit te brengen

Het Amsterdams Lyceum is een V.O. school met rond de 980 scholieren, verdeeld over twee gebouwen. De school kent geen specifiek veiligheidsprobleem. Men heeft echter geen sluitend zicht op alle veiligheidsrisico's. Naast een soort nulmeting na de recente verbouwing beoogt DSP-groep een veiligheidsadvies te geven met de frisse kijk van buiten af.

2 Probleemstelling en werkwijze

2.1 Probleemstelling

Het Amsterdams Lyceum kent geen specifieke veiligheidsproblemen. Toch is er behoefte eventuele onveiligheid in kaart te brengen.

2.2 Werkwijze

Om de huidige en toekomstige veiligheidsproblemen goed in kaart te kunnen brengen heeft DSP-groep op 8 januari jl. samen met de conciërge en de veiligheidscoördinator een schouw uitgevoerd van de twee schoolgebouwen en de respectievelijke schoolterreinen en de respectievelijke schoolomgeving. Tijdens het schouwen zijn foto's genomen voor intern gebruik. Verder heeft DSP-groep gesprekken gevoerd met sleutelpersonen, onder meer van de politie (een lijst van gesprekpartners is opgenomen in de bijlage). Het Amsterdams Lyceum heeft DSP-groep plattegronden van de twee gebouwen ter beschikking gesteld.

Op basis van de gesprekken, de schouw en de plattegronden brengt DSP-groep de ruimtelijke en de sociaal-culturele veiligheidsproblemen in kaart. Vervolgens is er een advies uitgebracht over de mogelijke maatregelen ter verbetering.

De preventieve maatregelen zijn van bouwkundige, sociale, organisatorische aard of het zijn beheerpreventieve maatregelen, waarbij zo min mogelijk bouwkundige aanbevelingen zijn gedaan, omdat de school immers onlangs een verbouwing heeft afgerond.

3 Probleemanalyse

De probleemanalyse is uitgevoerd op basis van de schouw en de interviews met sleutelpersonen.

Er zijn geen grote veiligheidsproblemen op Het Amsterdams Lyceum gesignaleerd. De brandweer heeft de twee gebouwen recent goedgekeurd en de Onderwijsinspectie is tevens langs geweest en sprak van een hoog veiligheidsniveau. Ook de politie was tevreden over de veiligheid in de omgeving van de school en in het gebouw. Er zijn nauwelijks incidenten te melden en ook buurtbewoners of winkeliers klagen weinig bij de politie. Dit kunnen de geïnterviewde sleutelpersonen bevestigen.

Toch heeft DSP-groep een aantal kleine verbeterpunten op te merken, die in de volgende paragrafen zijn weergegeven.

3.1 Kleine veiligheidsproblemen en verbeterpunten

In het volgende zijn de verbeterpunten rondom de sociale veiligheid voor het hoofdgebouw aan het Valeriusplein en de dependance aan het Olympiaplein weergegeven. We beginnen met de omgeving van de gebouwen en vervolgens met het schoolterrein, het gebouw en specifieke ruimtes.

3.1.1 Hoofdgebouw

Omgeving

Leerlingen komen óf op de fiets óf met het openbaar vervoer. De fietsenrekken voor leerlingen zijn aan de randen van het voorplein en aan de achterkant van de school gesitueerd. De fietsenrekken zijn overvol. Leerlingen zetten hun fietsen ook buiten de rekken, wat een rommelig gezicht geeft van de directe omgeving van de school. Naast de fietsen worden ook scooters voor de school geparkeerd.

Af en toe zijn de fietsen beschadigd. Het is onzeker of dit door vandalisme gebeurt of omdat de fietsen zo dicht op elkaar staan.

Leerlingen zwermen uit tijdens de pauzes. Ze vertoeven dan vooral in het parkje voor de school (Valeriusplein), op het Valeriusplein direct voor het schoolgebouw, op de Pieter Lastmankade en de Jan van Goyenkade en bij het monument op het Olympiaplein. Bij slecht weer schuilen ze in portieken, vooral in de Hendrik Jacobszstraat, de Despresstraat en de Jan van Goyenkade.

Hierover kwamen vooral vóór de verbouwing veel klachten. Na de verbouwing kwamen en komen er minder klachten binnen, mede doordat het rooster is aangepast: nu hebben maar ongeveer 300 leerlingen tegelijk lunchpauze. Ook surveilleren er meer docenten dan voor de verbouwing, evenals de politie, die regelmatig surveilleert in de omgeving van de school.

Ondanks deze verbeteringen komen er nog steeds serieuze klachten uit de buurt. Zo meldt bijvoorbeeld de wijkbeheerder van de politie dat het speeltoestel op het grasveld op de Valeriusplein regelmatig kapot is doordat er meerdere leerlingen op hangen. Dit gebeurt uiteraard niet uit kwaadaardigheid maar omdat het toestel gemaakt is voor kleine kinderen en niet voor jongeren.

Het uitzwermen van leerlingen geeft vooral leefbaarheidsproblemen. Volgens de politie is er zwerfvuil en afval, vooral in de hoekjes van de Pieter Lastmankade en de Jan van Goyenkade. Ook zijn de prullenbakken op deze locatie overvol omdat leerlingen deze gebruiken in plaats van die op het schoolterrein.

Het monument op het Olympiaplein staat op de grens van twee politiedistricten. Het wijkteam van de Koninginneweg surveilleert daardoor niet achter het monument.

Voor de supermarkt op Hendrik Jacobszstraat ervaart overlast van de leerlingen¹. Als maatregel heeft de supermarkt, zoals elders in de stad, het beleid ingesteld dat er maar twee scholieren tegelijk de winkel in mogen.

Schoolterrein en entree

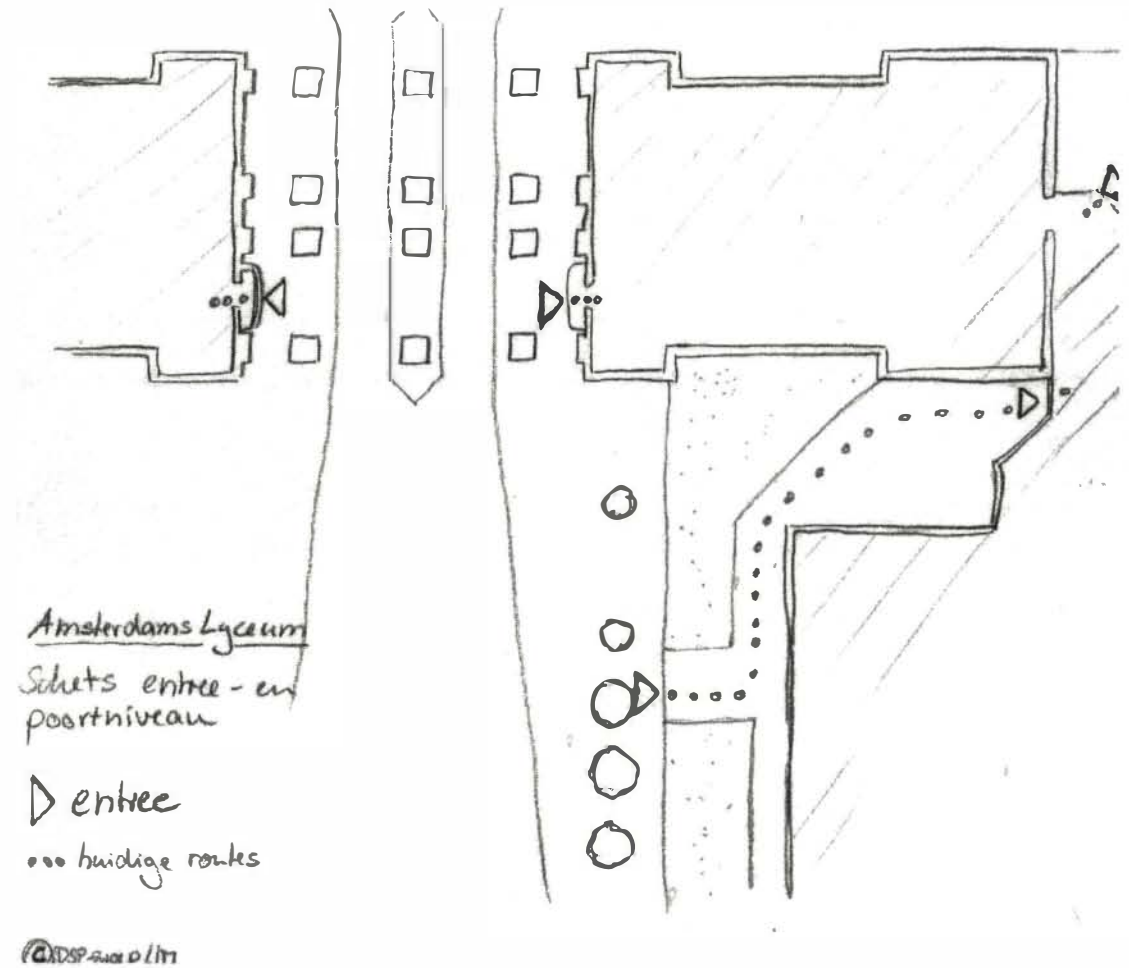
De school is niet alleen door een schoolterrein omgeven. De gevel van het hoofdgebouw sluit deels direct aan op de openbare ruimte.

Dit is niet het geval aan de zijkant bij het Valeriusplein en bij de nieuwe entree aan de Pieter Lastmankade.

De entree aan de 'zijvleugel' aan het Valeriusplein² (zie foto hieronder) is opvallend. Op de stoep voor de entree staan twee bomen. De entree is via een poort beveiligd. Na het passeren van deze poort komt men uit op een betegeld pad, dat naar beide kanten langs de gevel van het gebouw uit gaat. Volgt men het pad naar links dan komt men uit bij een klein pleintje met een tafel en twee bankjes. Nu is ook de entree van het gebouw in het zicht. Om er te komen moet men nog langs het meubilair. Deze zijroute is weinig bekend en wordt nauwelijks gebruikt.

Noot 1 Het gaat vooral om winkeldiefstal die gepleegd wordt tijdens de gespreide lunchpauzes.
Noot 2 In het vervolg zij-ingang genoemd.

Het hoofdgebouw is voorzien van vier entrees. De twee entrees onder de poort zijn de meest gebruikte entrees. Tijdens 'spitsuur' is hier sprake van congestie, hetgeen echter niet tot gedrang en gestoei leidt. Leerlingen houden rekening met de krappe ingang. Zie schets entrees en routes hieronder.

De twee andere entrees van de nieuwbouw aan de zuidkant (kant van de kade) en aan de kant van het Valeriusplein moeten nog meer 'ingeburgerd' raken bij leerlingen. Via beide entrees komt men uit in de 'nieuwe' hal, die voorzien is van een ruime balie. De entree vanuit het Valeriusplein is van buitenaf niet goed als entree herkenbaar. De witte houten deur maakt geen uitnodigende indruk. Ook is het trottoir voor de entree deels door fietsen geblokkeerd. De ingang is gesitueerd tussen twee bomen die in een soort perk staan. De eigenlijke route naar deze entree leidt door deze perken door en is niet eens een meter breed. Men loopt echter gewoon over de perken zonder planten heen. Achter de witte poortdeur komt een betegeld stuk grond, men gaat een hoek om en pas nu is de entree in het zicht. Om er te komen moet men nog om een tafel met twee banken heen lopen.

Zij-ingang vanuit het Valeriusplein gezien.

Ook de entree aan de kant van de kade is van buitenaf niet als entree van Het Amsterdams Lyceum voor buitenstanders herkenbaar. De deuren, met zware deurdranger, van deze beide van de in aluminium uitgevoerde entreepartijen lijken niet op hun zware taak te zijn berekend en de vraag rijst of deze constructie op langere termijn voldoet. Aanbevolen wordt de deuren nauwkeurig op uitvoeringsdetails te controleren en met enige regelmaat de staat van de deursituatie te checken.

Aan de kant van de Cornelis Krusemanstraat is een houten poortje dat als vluchtweg wordt gebruikt. De deur klemt nogal en kan lastig worden afgesloten.

Gebouw

Het hoofdgebouw van het Amsterdams Lyceum heeft een degelijke uitstraling. Brandbeveiliging in de vorm van compartimentering door middel van glazen deuren vallen als bijzonderheid in het oog. Ook valt op dat het heel schoon is op school. De toilettenruimtes zijn recent gerenoveerd en van kwalitatief goed materiaal voorzien. Hier is geen spoor van bekladding of dergelijke te zien (wat vrijwel op elke school wel het geval is).

Rondom brandveiligheid is het hoofdgebouw voorzien van ontruimingsinstallaties, kleine blusmiddelen, rookcompartimentering, vluchtwegensignalering/noodverlichting en vluchtwegen. Een aantal van de vluchtplanplattegronden is gespiegeld weergegeven. Vluchtwegen via de ramen van drie leslokalen 23, 24 en 25 aan de oostzijde van het gebouw (in de linkervleugel van het hoofdgebouw) zijn aan de buitenzijde niet of onvoldoende aangebracht.

Trapeuningen hebben af en toe scherpe stalen hoeken waar leerlingen en docenten met hun mouwen in kunnen blijven hangen (voor al bij panieksituaties, zoals ontruiming bijvoorbeeld).

In de studeerruimte/mediatheek is de luchtkwaliteit zeer slecht. Vooral in de zomer is de ventilatie ontoereikend.

Perfekte brandcompartimentering in een historisch gebouw.

Kantine

In de kantineruimte geven sporen op het systeemplafond een lekkage aan. Ook is de kantineruimte heel smal, met lockers langs de muren en tafels en stoelen in het midden. De ruimte maakt een benauwde en rommelige indruk. De beheerder van de kantine geeft aan wel een streng regime te voeren en is ook gezagspersoon voor de leerlingen. Toch komt het voor dat leerlingen over tafels en stoelen (moeten) lopen uit ruimtegebrek, aldus de beheerder.

Het is druk in de krappe kantine.

3.1.2 Dependance

Omgeving

De dependance is aan het Olympiaplein gesitueerd. De omgeving bestaat uit voornamelijk grote, kapitale woonhuizen, waarvan een aantal in gebruik is als kantoor. De dependance valt hier nauwelijks op, zowel wat betreft de architectuur als de staat van netheid. Er is geen zwerfvuil of dergelijke in de buurt van het gebouw.

De dependance

Schoolterrein

Het schoolterrein van de dependance maakt een matig onderhouden indruk: aan de voorkant en zijkant van het gebouw is een dicht en hoog (ca. 160 centimeter) struikgewas. De fietsenrekken zijn oud en beschadigd (ze worden binnenkort vervangen), het afscheidingshek en het poortje zien er verpauperd uit en de bestrating is onregelmatig. Ook is van buitenaf nauwelijks herkenbaar dat het om een dependance van het lyceum gaat.

Gebouw

De plattegrond van het gebouw is matig overzichtelijk door de indeling van het gebouw. Naar het klaslokaal op de begane grond voert bijvoorbeeld een lange gang. Boven zijn er nog twee klaslokalen die niet als zodanig herkenbaar zijn (bijvoorbeeld geen inrijmogelijkheden), hetgeen bijdraagt aan de onoverzichtelijkheid.

Over de vluchtwegen in het gebouw heerst onduidelijkheid. Een willekeurige leerkracht had, daarop aangesproken, geen idee over de vluchtwegen vanaf de eerste verdieping. Vluchtmogelijkheden op de eerste verdieping (studie- en muzieklokaal, computer- en studeerruimte) zijn onduidelijk; noodverlichting, vluchtplanroutes en pictogrammen voldoen niet altijd aan de veiligheidseisen. De vluchtdeur op de begane grond aan de westzijde van het gebouw is moeilijk afsluitbaar³. Pas na herhaalde pogingen, samen met een docent, is het gelukt de deur dusdanig te sluiten dat ze van buitenaf niet te openen was. In de portiersloge, die tegelijkertijd fungeert als drukkerij, zijn de ventilatiemogelijkheden bij langdurig gebruik onvoldoende. Op het tijdstip van de schouw was de portiersloge niet bemand. We konden ongehinderd het gebouw binnen en in het gebouw rondlopen.

Noot 3 Moeilijk omdat het sluitmechanisme ongebruikelijk is, namelijk middels 'sluitfunctie met kruk'.

4 Aanbevelingen

In grote lijnen is de veiligheid in Het Amsterdams Lyceum uitstekend. Juist wat de compartimentering in een historisch hoofdgebouw, de brand- en inbraakpreventie in het algemeen in het hoofdgebouw en de betrokkenheid van het personeel betreft, is Het Amsterdams Lyceum een voorbeeld voor de Amsterdamse V.O.-scholen. Het valt op dat veiligheid op het lyceum zeer serieus wordt genomen. De incidentenregistratie wordt goed bijgehouden en er is het besef en de wil op basis van de verzamelde gegevens veiligheidsbeleid toe te passen. Men is zich bewust van de kracht van het onderwijsondersteunend personeel, zoals conciërges, kantinehouders, medewerkers van de huishoudelijke dienst, onderhoudsmedewerkers en administratiemedewerkers. Ook, of juist, door hun toedoen worden normen en waarden hooggehouden op school en leerlingen worden gecorrigeerd op hun gedrag. De meeste docenten en de directie zijn zich bewust van de waarde van veiligheid op hun school. Om het veiligheidsbeleid nog een verbeteringslag te geven valt te overwegen leerlingen (meer) te betrekken bij de veiligheid van hun school.

4.1 Prioritaire aanbevelingen

Uit de veiligheidsanalyse komen vier betrekkelijk kleine veiligheidsproblemen naar boven, waarbij de vluchtwegen de meeste aandacht verdienen.

- vluchtwegen;
- capaciteit bij de twee poortentrees;⁴
- fietsenstallen buiten schoolterrein;
- uitzwermen leerlingen.

Behoudens het eerst vermelde probleem vormen de drie daarop (naar prioriteit) volgende veiligheidsproblemen geen *groot* veiligheidsrisico voor Het Amsterdams Lyceum. Maar ze kunnen wél leiden tot irritatie en mogelijk agressie, zowel bij leerlingen (entree) als bij omwonenden (uitzwermen)⁵.

Vluchtwegen

De vluchtwegen via de ramen van de leslokalen 23, 24 en 25 aan de oostzijde van het gebouw dienen aan de buitenzijde te worden verbeterd. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door toepassing van (looprooster-) bordessen met verticaal schuifbare koolladders.

Entree

Zwak punt inzake veiligheid vormt de entreesituatie (zie schets). De entree is over de jaren heen gehandhaafd, namelijk aan de twee zijanten in de poort. Met de aanbouw kwam een nieuwe entree aan de kade erbij. Om de instroomcapaciteit te verhogen is een vierde entree geopend, namelijk de zijingang aan het Valeriusplein. De routing van de poort naar de deur van het schoolgebouw is geen korte lijn en de entree is moeilijk van buitenaf herkenbaar, met het gevolg dat het minder wordt gebruikt dan het zou kunnen worden gebruikt. Dit is een potentie.

Noot 4 Kleine doorstroomcapaciteit leidt tot congestie na pauzes.

Noot 5 Fietsenstalling buiten schoolterrein kan tot meer vandalisme aan de fiets en diefstal van fietsen leiden. Dit is echter bij het lyceum niet aan de orde. Wel is het 'illegaal' stalling van fietsen aan de kade-kant van de school een leefbaarheidprobleem. Het is een feit dat er onvoldoende ruimte is om fietsen te stallen.

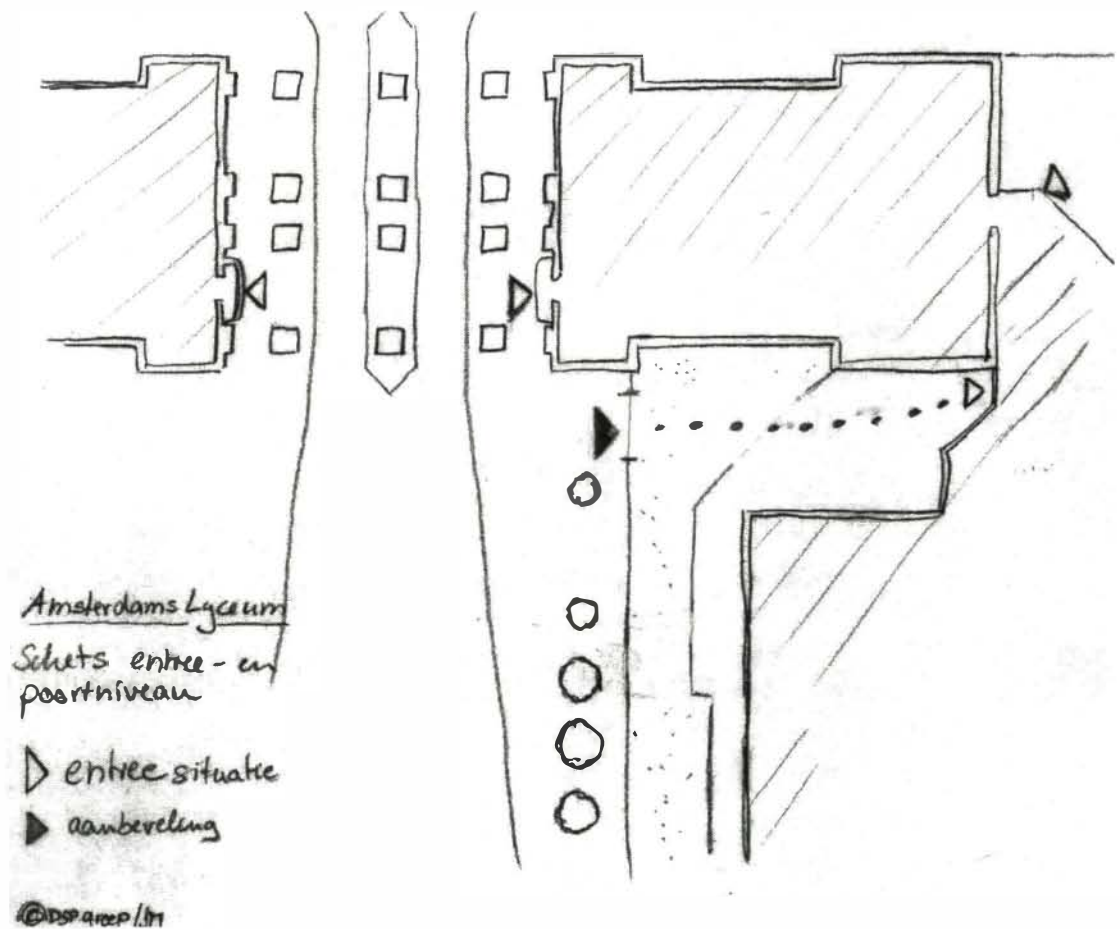
Door een rechtstreekse route (van ingang naar entree) en zichtbaarheid van de entree vanaf de ingang kan men de frequentie verbeteren.

We raden aan de poort te verplaatsen⁶ (zie schets) zodat de route tussen poort en deur van het schoolgebouw een rechte lijn is. De poort wordt op de aanbevolen plek niet belemmerd door bomen of struiken. Leerlingen lopen niet in een bocht en hoeven niet om meubilair heen lopen. In plaats daarvan 'krijgen ze wat ze zien – en dan meteen'. Door deze kleine ingreep zal de zij-ingang veel meer worden gebruikt door leerlingen waardoor de congestie bij twee entrees onder het poortgebouw minder wordt.

Route via de zij-ingang, vanuit de deur gefotografeerd.

Noot 6 Hiervoor moet waarschijnlijk een monumentenvergunning voor verbouwing worden aangevraagd bij het Bureau Monumenten en Archeologie te Amsterdam.

Fietsen stallen buiten het schoolterrein

Buitenruimte is een schaars goed op Het Amsterdams Lyceum. Voor het stallen van fietsen is dan ook geen ruimte over op het terrein van de school. Hiervoor is geen makkelijke voordelige oplossing aan te bevelen.

Op lange termijn valt te denken aan een fietsenstalling ondergronds of op souterrainniveau. Deze opties zijn echter kostbaar en kunnen mogelijk nieuwe veiligheidsproblemen introduceren.

Door het verplaatsen van de zijpoort op het Valeriusplein wint de school ruimte aan de zijkant van het gebouw (zie schets hierboven). Eventueel kunnen hier fietsen worden gestald. We raden aan meteen aan fietsenrekken op twee niveaus te denken (dubbel ruimte gebruik – dubbele aantal fietsen).

Fietsenrekken op het Valeriusplein voor de school.

Uitzwermen leerlingen

Net zoals het ruimteprobleem rondom het stallen van fietsen is buitenruimte voor vertoeven een knelpunt voor het lyceum. Er is geen schoolplein. Leerlingen kunnen maar op twee kleine plekken buiten op het schoolterrein vertoeven: voor de entree van de nieuwbouw en voor de zij-ingang aan het Valeriusplein.

Het uitzwermen van leerlingen is nu (nog) geen groot veiligheidsprobleem en er zijn al maatregelen genomen (surveillance politie en docenten) maar het moet in de gaten worden gehouden. De politie meldt dat zowel de school als buurtbewoners het probleem onderkennen en de bereidheid tonen het indien mogelijk gezamenlijk aan te pakken. De politie is van plan om na de voorjaars-schoolvakantie een themadag 'Veilig & Schoon' te organiseren. Hierbij wil de politie - naast de school en de buurtbewoners - ook het stadsdeel betrekken. Naast de reeds genomen en geplande maatregelen stellen we voor leerlingen te helpen bij de opzet van activiteiten die tijdens de lunchpauzes plaatsvinden op bijvoorbeeld het plein voor de school, aan de kade of in het plantsoen (op het Valeriusplein). Activiteiten die *voor* leerlingen zijn bedacht worden in de regel - zeker door bovenbouwleerlingen - niet aangenomen. Daarentegen zijn activiteiten die *door* leerlingen zijn bedacht en eventueel ook georganiseerd vaak populair⁷.

Noot 7 Voorbeelden voor good practice projecten waar leerlingen actief hun omgeving vormgeven zijn de Gallerytunnel in Schalkwijk in Haarlem en het schoolplein van het Montessori Lyceum Amsterdam. Hetzelfde concept kan op activiteiten worden toegepast.

Het ruime voorplein kan worden gebruikt voor activiteiten zonder dat er meubilering aan de pas komt.

4.2 Verdere aanbevelingen

Onderstaand vindt u een lijst met verdere aanbevelingen voor geconstateerde veiligheidsproblemen, meestal op detailniveau.

Hoofdgebouw

- Vluchtplanplattegronden: sommige plattegronden zijn gespiegeld. Checken c.q. aanpassen van de plattegronden met de aanduiding 'hier staat u' o.g.
- Trapleuningen: scherpe stalen hoeken onder het hout afronden.
- Kantineruimte⁸: aandacht voor lekkage (boven systeemplafond).
- Studieruimte/mediatheek: slechte luchtkwaliteit; aanpassen.
- 2 X entree nieuwe hal ZW-zijde: de deuren van de in aluminium uitgevoerde entree- partijen lijken niet op hun zware taak te zijn berekend. Dit moet nader worden onderzocht en eventueel worden aangepast.

Schoolterrein

Het houten poortje aan de Cornelis Krusemanstraat moet opnieuw worden opgehangen en op afsluitbaarheid worden gecontroleerd.

Dependance

- Vluchtwegen: check op pictogrammen volgens NEN 6088, noodverlichting volgens NEN-EN 1838⁹ en vluchtplanplattegronden. Verder check op vluchtmogelijkheden op verdieping (studie- en muzieklokaal, computer/studieruimte).

Noot 8 De lekkage bevindt zich ongeveer midden in de kantine aan het planfont achter de deur naar de mediatheek toe.

Noot 9 Een NEN EN is tevens een Europese norm.

- Portiersloge/ drukkerij: 2 grote kopieermachines; het lijkt erop dat bij vol en langdurig gebruik de ventilatiemogelijkheden onvoldoende zijn. Dit moet nader worden onderzocht en eventueel worden aangepast. Te toegankelijk: tijdens de schouw was er geen conciërge; alle niet gebruikte ruimten waren wel afgesloten.
- Vluchtdeur Westzijde op de begane grond: lastige af te sluiten voor leken (advies: instructies op de deur).

Bijlagen

Bijlage 1 Lijst geïnterviewden

Koos Bekker, projectleider jeugd, politie Amsterdam
Anja Schrijver, buurtregisseur, politie Amsterdam

Han van der Sanden, Bureau Monumentenzorg en Archeologie

Het Amsterdams Lyceum

Tjeerd Volbeda, conrector
Ad Hartog, veiligheidscoördinator
Jan ten Raa, conciërge
Kantinebeheerder
Schoonmaakpersoneel
Enkele leerlingen

Bijlage 2 Toetsingscriteria

Sociale veiligheid

Of een situatie sociaal veilig is, kan door een veelvoud van factoren worden veroorzaakt. Van der Voordt en Van Wegen hebben deze factoren uitgebreid geanalyseerd in hun proefschrift 'Sociale veiligheid en gebouwde omgeving' uit 1991. De criteria die in dit proefschrift zijn opgesteld, zijn door DSP-groep bewerkt tot een viertal aspecten die van invloed zijn op de sociale veiligheid. Ze worden nu kort toegelicht.

- **Zichtbaarheid**
Gebruikers van een gebied moeten een gebied kunnen overzien en het gevoel hebben dat anderen hen kunnen zien. Goede verlichting en lange zichtlijnen zijn noodzakelijk.
- **Toegankelijkheid**
Een duidelijke 'routing' met goede oriëntatiemogelijkheden is belangrijk voor een positieve beleving. Een gebied moet voor zijn gebruikers goed toegankelijk zijn, terwijl het waar nodig afgesloten moet kunnen worden.
- **Attractiviteit**
Een ruimte met allerlei voorzieningen, met plezierige materialen en kleuren en met een prettige verlichting en waar bovendien alles heel en schoon is, draagt bij aan een veilig gevoel van de gebruikers.
- **Zonering**
Zowel voor bezoekers als voor beheerders dient duidelijk te zijn welke status een gebied heeft (privé, semi-privé, semi-openbaar of openbaar) en welke functie een locatie heeft. Bij semi-openbare gebieden is dit vaak niet het geval en zulke gebieden moeten dan ook vermeden worden.